

AKP İLE MHP'NİN İTTİFAK YAPMADIĞI 24 MERKEZ İLÇEDE KARŞILAŞTIRMALI OY ORANLARI

Seyfettin Gürsel *

Yönetici Özeti

31 Mart yerel seçimleri öncesinde önemli bir tartışma konusu iktidar partisi seçmenlerinin son aylarda yaşanmakta olan olumsuz ekonomik koşullar nedeniyle oy tercihlerini ne ölçüde değiştirmeye hazır oldukları üzerineydi. Böyle bir etkinin varlığını belirleyebilmek için iktidar partisi AKP'nin yerel seçimlerde özgün oy desteğini 24 Haziran milletvekili seçimleri ile karşılaştırmak gerekiyor. Başta büyük şehirler olmak üzere pek çok merkezde AKP-MHP ittifakı nedeniyle AKP'nin özgün oy desteğini ayırtırmak mümkün olmadığından "ekonomi etkisini" tam olarak ölçmek mümkün değil.

Bununla birlikte 27 merkez ilçede AKP ittifak yapmadan seçimlere girdiğinden bu yerlerde iktidar partisinin 24 Haziran ile 31 Mart oylarını karşılaştırmak mümkün. Bu karşılaştırma yapıldığında AKP'nin bu 24 merkez ilçenin çoğunda büyük bir oy kaybına uğradığı, desteğini kaybettiği seçmenlerinin büyük bölümünün MHP'yi bir kısmının da muhalefet partilerine yöneldiği görülmektedir. Her ne kadar bu sonuç ülke geneline taşınmaz olsa da ekonomik koşulların seçmen tercihlerini etkilediğine dair önemli bir karine teşkil etmektedir.

Giriş

31 Mart yerel seçim öncesinde Ankara, İstanbul gibi büyük şehirlerde kimin kazanacağı önemli bir tartışma konusuyken bir o kadar önemli tartışma konusu da 2018'in ikinci yarısında hızla yükselen enflasyon, düşen milli gelir ve artışa geçen işsizlik sonucu bozulan ekonomik koşulların seçmen tercihlerini ne ölçüde etkileyeceğiydi. Daha açık bir ifadeyle, iktidar partisinin 24 Haziran 2018 milletvekili seçimlerinde elde ettiği seçmen desteğinde (oy oranı) bir azalma görülecek miydi.

YSK'nın geçici sonuçlarına göre 31 Martta ülke genelinde AKP'nin oy oranı yüzde 44,3. 24 Haziranda oy oranı yüzde 42,3'tü. Bu sonuca bakarak ekonomik koşulların iktidar partisinin oy oranını etkilemediği, hatta oy oranı 24 Hazirandan 31 Martta yüzde 11,2'den 7,3'e gerileyen MHP'den seçmen bile devşirdiği sonucuna varılabilir.

Bu tamamen yanıltıcı bir sonuç olur. Basit bir nedenle: 24 Haziran milletvekili seçimlerinde AKP ile MHP ittifak yapmış olsalar bile (Cumhur ittifakı) seçim sistemine dâhil edilen "oy birleştirmesi" kuralı sayesinde bu iki partinin oy oranları belirliydi. Ancak 31 Mart seçimlerinde aynı kural geçerli olmadığından ve pek çok çevrede Cumhur ittifakının hangi partinin temsil edeceği belirlenmek zorunda olduğundan AKP ve MHP'nin ülke genelinde oy oranlarını ayırtırmak mümkün değil. Bu yerlerde AKP'nin oyları içinde MHP oyları olduğu gibi MHP'nin oyları içinde de AKP oyları mevcut.

* Prof. Seyfettin Gürsel, Betam, Direktör, seyfettin.gursel@eas.bau.edu.tr

Bununla birlikte Cumhuriyet Halk Partisi her belediyede yapılmadı ya da yapılmak istenmedi. AKP ve MHP'nin birlikte seçmenlerin büyük çoğunluğunun desteğine sahip oldukları 24 merkez ilçede¹ bu iki parti arasında yarış cereyan etti. Dolayısıyla bu merkez ilçelerde 24 Haziran ile 31 Mart oy oranlarını karşılaştırmak mümkün. Bu karşılaştırmaların bulguları iktidar partisinin ekonomik koşullar nedeniyle ne ölçüde destek kaybına uğradığına dair güvenilir bir karine teşkil edebilir.

AKP ve MHP yarışının yaşandığı merkezlerde durum

Tablo 1'de 24 merkez ilçede AKP ile MHP'nin 24 Haziran ve 31 Mart seçimlerinde aldıkları oy oranları veriliyor.² Tablonun ilk bloğunda MHP'nin yarışı kazandığı 9 merkez yer alıyor. Bu merkezlerde AKP ve MHP'nin seçmen bloğunun her iki seçimde de büyük çoğunluğu teşkil ettiği açıkça görülüyor. Ama aynı zamanda AKP'nin MHP'ye büyük miktarda seçmen kaybettiği de açıkça görülüyor. MHP'nin oy oranlarının tüm bu 9 merkez ilçede dokuz ay içinde en az iki kat hatta üç kat (Amasya) arttığı ortaya çıkıyor. İki parti arasında yaşanan bu büyük oy kaymasında kısmen yerel özellikler rol oynamış olabilir. Ama bu 9 ilçe merkezinin istisnasız her birinde bu çapta oy kaymasında, ekonomik güçlüklerden iktidar partisinin sorumlu tutulmasının önemli bir paya sahip olduğunu düşünülebilir.

Tablo 1'in ikinci bloğunda yer alan 9 merkezde de iki partinin beraber seçmenin büyük çoğunluğunun desteğine sahip olduğu son derece belirgin. Bu merkezlerde yarışı AKP kazanmış bulunuyor. Ancak yarışı AKP'nin kazanmasına rağmen bu partiden MHP'ye seçmen kayması ilk 4 merkezde (Isparta, Aksaray, Tokat ve Elazığ) son derece açık. Afyon'da ve Düzce'de AKP'nin büyük seçmen kaybı var, sırasıyla 12,7 ve 6,5 yüzde puan. Ancak bu seçmenlerin sadece bir kısmının MHP'yi, diğerleri muhalefet partilerini tercih etmiş görünüyor. Diğer 3 merkezde (Çorum, Nevşehir ve Kilis) AKP'nin seçmen kaybı nispeten sınırlı. Bu seçmenlerin en az bir bölümünün de MHP'yi tercih ettiği kestirilebilir.

Tablo 1'in son bloğunda yer alan 6 merkezde AKP-MHP rekabetinin sonucu önceki 13 merkezde olduğu kadar net değil. AKP'nin dikkate değer miktarda seçmen kaybettiği 2 merkez mevcut: Niğde ve Yozgat. Kırıkkale'de oy oranı pek değişmemiş ama bu merkezde MHP'nin az da olsa oy kaybı var. Keza Gümüşhane'de de oy oranı yerinde kalmış ama bu merkezde MHP'ye yönelik seçmen desteğinde ciddi artış var. Zonguldak ve Kırşehir'de AKP oy oranını sınırlı ölçüde de olsa arttırmayı başarmış.

¹ Aslında AKP ve MHP 27 merkez ilçede yarıştılar. Ancak bu merkezlerin üçünde (Tunceli, Sivas, Adıyaman) AKP ve MHP rekabeti anlamlı görülmediğinden karşılaştırmaya dâhil edilmedi. Bu merkezlerden Tunceli'de MHP çok zayıf (yüzde 3,5) AKP de 4. Parti (yüzde 14,1). Sivas da ise MHP'nin çok büyük miktarda seçmenini Büyük Birlik Partisi'ne kaptırdığı görülüyor: AKP oy oranı yüzde 56,3'den 49,4'e gerilerken MHP oy oranı yüzde 22'den 4,7'ye geriliyor, BBP oy oranı ise yüzde 36,5'e sığıyor. Adıyaman da oy geçişleri oldukça karmaşık bir görünümde: AKP oy oranını yüzde 48,6'dan 53,1'e yükseltirken MHP oy oranı yüzde 10,1'den 5,4'e geriliyor, Saadet Partisi yüzde 28,1 ile ikinciliğe İyi Parti de yüzde 11,8 ile üçüncülüğe yükseliyor.

²Köy ve belde seçmenleri yerel seçimlerde merkez ilçede oy kullanmadıklarından 31 Mart seçmen sayısı 24 Haziran seçmen sayısından bir miktar daha düşük. Söz konusu 24 merkez ilçede kullanılan oy adedi itibarıyla 2 milyon 642 bin oya karşılık 2 milyon 88 bin oy; Örtüşme oranı yüzde 79. Bu fark nedeniyle karşılaştırmalarda oy miktarlarını değil oy oranlarını kullanıyoruz.

Tablo 1: 24 Haziran ve 31 Mart seçimlerinde AKP ve MHP'nin yarıştığı 24 merkez ilçe oy oranları (%)

Merkez İlçeler	AKP		MHP	
	24 Haziran	31 Mart	24 Haziran	31 Mart
MHP'nin kazandığı merkez ilçeler				
Amasya	44,7	35,1	13,1	47,3
Bartın	45,2	35,3	18,2	35,8
Bayburt	55,7	35,8	28,7	56,5
Çankırı	52,9	37,5	22,7	47,0
Erzincan	54,8	38,4	19,0	42,4
Karaman	54,8	38,4	15,3	39,6
Karabük	54,6	39,0	14,1	39,8
Kastamonu	42,9	30,9	24,9	49,6
Kütahya	48,8	32,3	23,2	38,7
AKP'nin kazandığı merkez ilçeler (Kırşehir hariç)				
Isparta	46,0	38,0	12,9	30,8
Aksaray	54,8	40,5	21,0	39,4
Tokat	52,4	48,8	16,6	28,1
Elazığ	51,7	40,4	15,1	34,5
Afyon	56,4	42,7	13,9	16,3
Düzce	53,6	47,1	19,6	21,8
Çorum	45,4	43,3	14,2	16,4
Nevşehir	55,5	51,6	20,9	34,3
Kilis	48,7	47,3	16,6	28,1
Gümüşhane	49,1	49,2	22,3	30,2
Zonguldak	38,2	42,5	12,4	15,1
Niğde	42,5	37,1	20,2	18,6
Yozgat	48,5	40,9	28,6	15,7
Kırıkkale	42,2	42,0	24,9	23,5
Kırşehir	36,7	38,7	17,9	15,6
Toplam	48,8	37,8	18,2	27,9

Kaynak: Sosyal Araştırmalar Merkezi

Ekonomik koşulların muhtemel etkisi

AKP ile MHP'nin yarıştığı 24 merkezde 24 Haziran ve 31 Mart oy oranları karşılaştırıldığında bilanço şöyle özetlenebilir: 20 merkezde oy oranları azalmıştır. Bu çevrelerin çok büyük çoğunluğunda AKP'nin seçmen kaybı büyük boyutlardadır ve bu kayıp büyük ölçüde MHP'nin kazancı şeklinde gerçekleşmiştir. Bu merkezlerden dördünde (Afyon, Düzce, Niğde ve Yozgat) AKP'nin önemli miktarda seçmeni muhalefet partilerine kaybettiği görülmektedir. Bu 24 merkezde oylar toplulaştırıldığında, AKP'nin oy oranının yüzde 48,8'den 37,8'e gerilediği MHP'nin oy oranının ise yüzde 18,2'den 27,9'a yükseldiği görülmektedir.

2 milyonluk bir seçmen kesitinde iktidar partisinin 9 ay gibi kısa bir sürede bu ölçüde oy kaybına uğramış olması yerel koşulların özgünlüğü ile açıklanamaz. Bu süre içinde ülke genelinde iktidar partisine yönelik desteği olumsuz etkileyebilecek yegâne önemli gelişme ekonomik koşullarda yaşanan ciddi

bozulmadır. Bu koşullardan etkilenen AKP seçmenin önemli bir bölümünün tepkisini MHP'ye oy vererek gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu anlaşılır bir durumdur: Bu seçmenler her ne kadar iktidar partisini ekonomik gelişmelerden sorumlu tutuyor olsalar da muhalefet partilerini desteklemeye hazır değildirler. Bu davranışın nedenleri ayrı bir tartışma konusudur. Ama yine de, yukarıda belirtildiği gibi, kimi yörelerde bir bölüm AKP'li seçmenin muhalefet partilerine yönelmiş olduğu da not edilmelidir.

Oy karşılaştırması kapsamındaki 24 merkezde ortaya çıkan bu bulguların Türkiye genelinde ne kadar geçerli olduğu elbette tartışılabilir. Analiz ettiğimiz 24 ilin çoğu Orta Anadolu'da kalanı da Batı Karadeniz'de konumlanmaktadır. Bu bölgelerde MHP'nin görelî olarak güçlüdür. Geleneksel olarak muhafazakâr kesimde AKP ile MHP arasında seçmen geçişleri olağandır. Buna karşılık MHP'nin çok düşük bir desteğe sahip olduğu Güneydoğu'da ise oy davranışlarını farklı dinamikler yönlendirmektedir. İktidar partisi ekonominin kötü gidişatından sorumlu tutulsa bile bu kanaat parti tercihlerinin değişmesi için yeterli değildir.

Cumhur ittifakının gerçekleştiği Güney ve Batı'da AKP'li seçmenlerin bir bölümü Orta Anadolu ve Batı Karadeniz'de olduğu gibi iktidar partisine ders vermek istemiş olabilir. Ancak AKP'nin özgün oy desteğini belirleyemediğimiz için bu konuda saha araştırmacılarına önemli bir görev düştüğünü belirtmekle yetiniyoruz.